

ІСТОРІЯ НАУКИ. ПЕРСОНАЛІЇ

УДК: 611.018 (092) (477.84)

doi: 10.25128/2078-2357.21.3.9

О. С. ВОЛОШИН, В. В. ГРУБІНКО, Н. М. ДРОБИК

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, Тернопіль, 46027
e-mail: voloshyn@tnpu.edu.ua

ДО 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАЛАНОВИТОГО ПЕДАГОГА І НАУКОВЦЯ ІВАНА ВАСИЛЬОВИЧА ШУСТА

У статті висвітлено основні етапи біографії, наукової і педагогічної діяльності доктора біологічних наук, професора Шуста Івана Васильовича – українського гістолога, педагога, багаторічного завідувача кафедри анатомії і фізіології людини і тварин (1971–1991 роки) Тернопільського державного педагогічного інституту. Описано етапи становлення І. В. Шуста як особистості, дослідника і педагога, проаналізовано наукові досягнення вченого, його організаційні і творчі здобутки. Зазначено, що активна педагогічна і навчально-методична робота професора І. В. Шуста є значним внеском у становлення і розвиток біологічної освіти на рівні вищої школи в Україні.

Ключові слова: гістологія, експериментальна біологія, українські морфологи, Тернопільський державний педагогічний інститут.

У 2021 році виповнюється 100 років з дня народження професора Івана Васильовича Шуста – першого доктора біологічних наук на Тернопіллі, першого професора Тернопільського державного педагогічного інституту. Колеги згадують про Івана Васильовича Шуста як про високоерудованого професіонала, талановитого вчителя, людину з різносторонніми інтересами в мистецтві, приємного співрозмовника [1]. Однак, формуванню особистості майбутнього науковця передували цілий ряд подій, серед яких – і участь у Другій світовій війні.

Іван Шуст народився 19 вересня 1921 року в с. Красносільці Збарзького району на Тернопільщині, здобувати освіту розпочав у педагогічному технікумі, а згодом продовжив у вчительській семінарії. Працював у школі, служив в армії. Під час Другої світової війни молодому бійцю І. Шусту судилось побувати у Приморському краї, Криму, Верхній Сілезії, Відні. Після демобілізації повертається на малу батьківщину, до рідної домівки. Та нестримний потяг до знань не дозволив надовго залишитись на обійсті батьків: Іван Шуст вступає до Львівського зооветеринарного інституту. Талановитий молодий чоловік вчиться дуже успішно і закінчує

навчання в інституті з відзнакою, що сприяло отриманню пропозиції залишитись на кафедрі анатомії і гістології Львівського зооветеринарного інституту в якості асистента кафедри. Молодому викладачу пощастило опинитись серед учнів видатного професора С. Г. Гжицького. Професор став науковим керівником кандидатської дисертаційної роботи І. Шуста, яку молодий викладач успішно виконує і захищає [6]. Яскраво виражене бажання вчитись, схильність до пізнання у молодого Івана Шуста поєднались з дуже сприятливими умовами для наукового розвитку, які існували у Львівському зооветеринарному інституті. На той час там працювали видатні вчені: патофізіолог, професор В. Морачевський, біохімік, професор С. З. Гжицький (був учнем В. Морачевського), фармаколог, професор В. А. Сковронський, гістолог, професор З. З. Зеліковська, порівняльну анатомію свійських тварин викладали професор О. Є. Пахоменко і доцент Р. В. Білозір [10].

Поєднання покликання до наукової і педагогічної роботи та бажання допомагати батькам зумовили наступний біографічний крок у житті Івана Васильовича – він переїжджає до Тернополя і починає викладати у Тернопільському державному медичному інституті. Вирізняли Івана Васильовича класична манера викладання, значний рівень фахових знань, постійна робота над собою та активна наукова діяльність, результатом якої стало виконання і захист докторської дисертації. Наполеглива праця і професіоналізм, участь в організаторській роботі сприяли призначенню І. В. Шуста на посаду проректора з наукової роботи Тернопільського медичного інституту. Працьовитість та ініціативність Івана Васильовича, результати його роботи на посаді проректора з наукової роботи отримали схвальний відгук з боку Міністерства охорони здоров'я [6].

У 2016 році, з нагоди 95-річного ювілею І. В. Шуста представники Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, зокрема проректор з наукової роботи, професор Іван Кліщ, працівники профкому та навчального відділу від імені адміністрації університету привітали колишнього проректора з наукової роботи ТДМУ і довгожителя. А професор Шуст на знак подяки передав у подарунок ректору ТДМУ, професору Михайлу Корді, книгу своїх спогадів і власного поетичного доробку. У привітанні від імені колективу Тернопільського медичного університету згадується про непростий життєвий і творчий шлях ювіляра, його участь у Другій світовій війні, багаторічну невтомну працю Івана Васильовича, його авторитет як вченого-морфолога, педагога й наставника молоді. З вдячністю згадали про роки плідної праці у Тернопільському державному медичному інституті впродовж 1958–1971 рр. від асистента кафедри до доктора біологічних наук, професора кафедри гістології, його роботу заступником декана лікувального факультету, а згодом - проректора з наукової роботи. Було зазначено, що у науковому доробку професора І. В. Шуста 200 наукових і навчально-методичних публікацій (з них 2 англійські), серед них - 4 монографії, членство у спеціалізованій вченій раді із захисту дисертацій при медичному університеті у 1999–2001 роках. Іван Васильович був науковим керівником доктора біологічних наук і 5 кандидатів наук. Відзначили також його ерудованість, інтелігентність, працездатність, педагогічний талант і чуйність, що заслуговують бути прикладом для інших [5].

Однак, найбільш тривалий проміжок трудової діяльності Івана Васильовича Шуста пов'язаний з Тернопільським державним педагогічним інститутом (ТДПІ), а згодом університетом. Кафедра анатомії і фізіології людини та тварин утворена у 1969 році внаслідок переведення до м. Тернополя Кременецького педагогічного інституту. І вже у 1971 році професору І. Шусту запропонували очолити новостворену кафедру в Тернопільському педагогічному інституті [3]. Протягом наступних років під керівництвом Івана Васильовича було закладено фундамент науково-педагогічних та методичних оновлень і впроваджень, здійснено розробку інтерактивних методів навчання, створені умови для залучення студентів до наукової роботи. Із введенням в експлуатацію головного корпусу інституту у 1977 році для приміщень кафедри анатомії і фізіології людини та тварин, керованої І. В. Шустом, було надано значну частину четвертого поверху. Завідувач кафедри разом з її працівниками доклали істотних зусиль для створення музею анатомії людини та ембріології, лабораторії кафедри було забезпечено аудіо- та відеотехнікою, проектною апаратурою та наборами відповідних

навчальних слайдів. Згодом на базі кафедри за активної участі Івана Васильовича були сформовані наукові лабораторії для гістохімічних і електронно-мікроскопічних досліджень. У доробку Івана Васильовича як досвідченого науковця - керівництва підготовкою кандидатських дисертацій викладачів Тернопільського педагогічного інституту: І. М. Костинника, С. І. Галантюка, В. Г. Авраменка, М. О. Губернаторова.

І. В. Шуст мав виражене покликання до наукової роботи. У 70-их роках у тісній співпраці з викладачами ТДМІ, зокрема, Анатолієм Івановичем Локаєм, Іван Васильович активно займався дослідженнями структурних змін і регенераторних процесів у ряді органів за умов отруєння блідою поганкою [4, 7]. У наступних роках, працюючи в Тернопільському педагогічному інституті, професор І. В. Шуст разом з очолюваним колективом кафедри працював над дослідженням реакції тканин на вплив сильного постійного магнітного поля [8], аналізом змін ультраструктурної організації молочних залоз за умов різних впливів [11, 12, 13], структурних змін міокарду білих щурів в умовах адаптації до фізичних навантажень [9].

Активна наукова робота кафедри була належним чином оцінена Міністерством освіти Української РСР і у 1975 році кафедра визнана як опорна з науково-методичної роботи серед аналогічних за профілем кафедр педагогічних інститутів України. Питання організації науково-методичної роботи Іван Васильович висвітлював за участі колег з інших вищих навчальних закладів на Всеукраїнських методичних нарадах у 1982 і 1984 роках. У 1984 році професор І. В. Шуст був нагороджений грамотою Міністерства освіти України за високий рівень науково-методичної роботи. Свій багаторічний досвід педагогічної роботи Іван Васильович використав у розробці і впровадженні модульних принципів організації навчального процесу. Як педагог, І. В. Шуст вважав, що завдяки принципу етапності у викладанні дисципліни досягається певна повторюваність у навчанні. При цьому на першому етапі студентам варто подавати загальний огляд конкретного розділу з метою ознайомлення, а вже пізніше - здійснювати повторення цього матеріалу вже з конкретизацією і акцентуванням на можливостях його практичного застосування [2]. У 90-их роках у контексті нових завдань перед сучасною вищою освітою України на кафедрі значну увагу надавали оновленню методологічної компоненти навчально-виховної роботи [3].

Іван Васильович належав до категорії людей, спілкування з якими збагачує і в професійному, і в культурному плані. Фахівець-морфолог, він був також талановитим вчителем, викладачем, вихованцем молоді. Прожив довге і щасливе подружнє життя, був чудовим сім'янином, дбайливим чоловіком і батьком. Двоє його синів здобули вищу медичну освіту і працюють за фахом. Перший професор Тернопільського державного педагогічного інституту, перший доктор біологічних наук на Тернопіллі І. В. Шуст пішов у засвіти 9 квітня 2017 року на 96-му році життя. Своєю педагогічною, науковою і навчально-методичною роботою Іван Васильович Шуст зробив вагомий внесок у становлення і розвиток української педагогічної і наукової школи.

1. Галантюк С. І., Яковлев В. О. До 85-річчя від дня народження Івана Васильовича Шуста. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Біологія*. 2006. Вип. 2 (29). С. 158–159.
2. Грубінко В. В., Страшнюк Н. М., Феник С. Й., Шуст І. В. Кафедра загальної біології. 1971–2001. Тернопіль, 2001. 87 с.
3. Історія кафедри. URL <http://tnpu.edu.ua/faculty/himbio/zagbiology.php> (дата звернення: 9.07.2021).
4. Локай А. И., Шуст И. В., Богачик Л. И. Структура и функция коры надпочечников при отравлении бледной поганкой. *Вопр. питання*. 1974. № 1. С. 60–64.
5. У ТДМУ привітали з 95-літтям колишнього працівника. URL <https://www.tdmu.edu.ua/2016/09/21/u-tdmu-pryvitaly-z-95-littjam-kolyshnogo-pratsivnyka/> (дата звернення: 9.07.2021).
6. Чабан С., Грубінко В., Дробик Н. Вчити – значить вселяти надію: до 95-річчя від дня народження Івана Васильовича Шуста. *Вільне життя*. 2016. 7 жовт. (№ 79). С. 1.
7. Шуст И. В., Локай А. И. Деструктивные и репаративные процессы в печени после отравления бледной поганкой. *Архив патологии*. 1971. № 10. С. 35–38.
8. Шуст И. В., Костынык И. М. Реакция коры надпочечной железы животных на воздействие сильного постоянного магнитного поля и гипомангнитной среды. *Проблемы эндокринологии*. М., 1976. Т. 22. С. 86–92.

9. Шуст И. В., Багнюк К. А., Галантюк С. И., Мороз М. М., Грицок Т. В. Морфофункциональные изменения в миокарде растущих белых крыс в процессе адаптации к физическим нагрузкам при применении некоторых тонизирующих веществ. *Актуальные вопросы морфологии*. Тезисы докладов II съезда АГЭ и топографоанатомов УССР. Полтава, 1985. С. 17–18.
10. Шуст І. В. Три зустрічі з С. А. Сморщком. *Актуальні питання морфології*: матеріали міжнародної конференції, присвяченої пам'яті академіка, лауреата Державної премії України, професора Сморщка Сергія Андрійовича; 6–7 травня 1996 р. Тернопіль : «Поліграфіст». 1996. Т. 1. С. 20–22.
11. Шуст І. В. Гістофізіологічні взаємодії між лактоцитами і мікрогемосудинами в секреторному процесі. *Наукові записки Тернопільського педуніверситету. Серія «Біологія»*. 1998. Т. 2 (4). С. 75–78.
12. Шуст І. В., Цимбал Н. М., Шуст І. І. Електронно-мікроскопічні зміни в молочній залозі лактуючих самок при іритаційних впливах. *Вплив субекстремальних факторів на організм людини і тварин*. Тернопіль, 1994. С. 103–107.
13. Шуст І. В., Шуст І. І. Субмікроскопічні зміни в лактоцитах при аптоптозі. *Наукові записки з питань медицини, біології, хімії, аграрії та сучасних технологій навчання*. Київ, 1997. Вип. 1. Ч. 2. С. 562–564.

References

1. Halantiuk S. I., Yakovliev V. O. Do 85-richchia vid dnia narodzhennia Ivana Vasylovycha Shusta. *Naukovi zapysky TNPU im. V. Hnatiuka. Ser. Biolohiia*. 2006. Vyp. 2 (29). S. 158–159. [in Ukrainian]
2. Hrubinko V. V., Strashniuk N. M., Fenyk S. Y., Shust I. V. Kafedra zahalnoi biolohii. 1971–2001. Ternopil, 2001. 87 s. [in Ukrainian]
3. Istoriia kafedry. URL <http://tnpu.edu.ua/faculty/himbio/zagbiology.php> (data zvernennia: 9.07.2021). [in Ukrainian]
4. Lokay A. Y., Shust Y. V., Bohachyk L. Y. Struktura y funktsiia koru nadpochechnykov pry otravleny blednoy pohankoy. *Vopr. pytania*. 1974. No 1. S. 60–64. [in Russian]
5. U TDMU pryvitaly z 95-littiam kolyshnoho pratsivnyka. URL <https://www.tdmu.edu.ua/2016/09/21/u-tdmu-pryvitaly-z-95-littiam-kolyshnogo-pratsivnyka/> (data zvernennia: 9.07.2021). [in Ukrainian]
6. Chaban S., Hrubinko V., Drobyk N. Vchyty – znachyt vseliaty nadiiu: do 95-richchia vid dnia narodzhennia Ivana Vasylovycha Shusta. *Vilne zhyttia*. 2016. 7 zhovt. (No 79). S. 1. [in Ukrainian]
7. Shust Y. V., Lokay A. Y. Destruktyvne y reparatyvne protsessy v pecheny posle otravleniia blednoy pohankoy. *Arkhyv patolohyy*. 1971. No 10. S. 35–38. [in Russian]
8. Shust Y. V., Kostunnuk Y. M. Reaktsiia koru nadpochechnoy zhelezu zhyvotnykh na vozdeystviye syl'noho postoiannoho mahnytnoho polia y hypomahnytnoy sredy. *Problemy endokrynolohyy*. M., 1976. T. 22. S. 86–92. [in Russian]
9. Shust Y. V., Bahniuk K. A., Halantiuk S. Y., Moroz M. M., Hrytsiuk T. V. Morfofunktsional'nye yzmeneniia v myokarde rastushchykh belukh krus v protsesse adaptatsyy k fizycheskym nahruzkam pry pryimenenyy nekotorykh tonyzuyushchykh veshchestv. *Aktual'nye voprosy morfologyy*. Tezysu dokladov II sezda AHE y topografoanatomov USSR. Poltava, 1985. S. 17–18. [in Russian]
10. Shust I. V. Try zustrichi z S. A. Smorshchkom. *Aktualni pytannia morfologii*: materialy mizhnarodnoi konferentsii, prysviachenoї pamiaty akademika, laureata Derzhavnoi premii Ukrainy, profesora Smorshchka Serhiia Andriyovycha; 6–7 travnia 1996 r. Ternopil : «Polihrafist». 1996. T. 1. S. 20–22. [in Ukrainian]
11. Shust I. V. Histofiziolozhichni vzaemodii mizh laktotsytamy i mikrohemosudynamy v sekretornomu protsesi. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho peduniversytetu. Seriya «Biolohiia»*. 1998. T. 2 (4). S. 75–78. [in Ukrainian]
12. Shust I. V., Tymbal N. M., Shust I. I. Elektronno-mikroskopichni zminy v molochniy zalozii laktuiuchykh samok pry irytatsiynyykh vplyvakh. *Vplyv subekstremal'nykh faktoriv na orhanizm liudyny i tvaryn*. Ternopil, 1994. S. 103–107. [in Ukrainian]
13. Shust I. V., Shust I. I. Submikroskopichni zminy v laktotsytakh pry aptoptozi. *Naukovi zapysky z pytan medytsyny, biolohii, khimii, ahrarii ta suchasnykh tekhnolohiy navchannia*. Kyiv, 1997. Vyp. 1. Ch. 2. S. 562–564. [in Ukrainian]

O. S. Voloshyn, V. V. Hrubinko, N. M. Drobyk

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

DEDICATED TO THE 100TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF A TALENTED TEACHER AND SCIENTIST IVAN VASYLIOVYCH SHUST

The article deals with the 100th anniversary of the birth of Professor Ivan Vasyliovych Shust, the first doctor of biological sciences in Ternopil, the first professor of the Ternopil State Pedagogical Institute. The article presents the main points of the biography of I.V. Shust, describes his qualities as a researcher and teacher, analyses the scientific achievements of the scholar, his organizational and creative skills. Active pedagogical and educational-methodical work of professor I. Shust is a significant contribution to the formation and development of biological education at the level of higher education in Ukraine.

Ivan Shust was born on September 19, 1921 in the village of Krasnosiltsi, Zbarazh district, Ternopil region, studied at the pedagogical college, and later at the teacher's seminary. Later he worked as a teacher at school and served in the army. He graduated from the Lviv Zoo Veterinary Institute. The young Ivan Shust studies very successfully at the institute, graduates with honours and receives an offer to stay at the Department of Anatomy and Histology of the Lviv Zoo Veterinary Institute as an assistant of the department. The desire to be closer to his parents and a favorable opportunity led Ivan Vasyliovych to move to Ternopil, where he began teaching at the Ternopil State Medical Institute. Ivan Vasyliovych was distinguished by his classical manner of teaching, and a significant level of professional knowledge. The propensity for scientific activity eventually culminated in the completion and defense of a doctoral dissertation. Active participation in the research work of the Ternopil Medical Institute contributed to the appointment of I. Shust to the position of Vice-Rector for Research [1, 6].

The main period of professional activity of Professor I. Shust is associated with the Ternopil State Pedagogical Institute, and later the university. In 1971, Professor Shust was offered to head the recently created Department of Anatomy and Physiology of Human and Animals at the Ternopil Pedagogical Institute. As the head of the department, Ivan Vasyliovych worked on the creation and development of the foundation of scientific, pedagogical updates, interactive teaching methods, creating conditions for student research. Scientific laboratories for histochemical and electron microscopic studies were formed based on the department, with the active participation of Ivan Shust [3].

The first doctor of biological sciences in Ternopil, the first professor of the Ternopil State Pedagogical Institute, Ivan Shust lived a long, eventful life and passed away on April 9, 2017. With his pedagogical, scientific and educational-methodical work, Professor Shust made a significant contribution to the development of the Ukrainian pedagogical and scientific school.

Keywords: histology, experimental biology, Ukrainian morphologists, Ternopil Pedagogical Institute.

Надійшла 25.08.2021.